

วิชามรดก

เมทินี ชโลธร

อายุความในบรรพ ๖

- อายุความเกี่ยวกับการจัดการมรดก
- อายุความคดีมรดก
- อายุความฟ้องขอให้เพิกถอนข้อกำหนด-
พินัยกรรมที่สร้างขึ้นโดยเจตนาบกพร่อง

อายุความเกี่ยวกับการจัดการมรดก

คดีเกี่ยวกับการจัดการมรดก มิให้ทายาท
ฟ้องเกินกว่า ๕ ปี นับแต่การจัดการมรดก
สิ้นสุดลง (มาตรา ๑๗๓๓ วรรค ๒)

- การจัดการมรดกสิ้นสุดเมื่อไม่มี
ทรัพย์สินมรดกให้จัดการอีกต่อไป

อายุความคดีมรดก

- คดีมรดก หมายถึง คดีที่ทายาทหรือ
ผู้สืบสิทธิของทายาทฟ้องทายาทอื่น หรือ
ผู้สืบสิทธิจากทายาทอื่น หรือผู้จัดการ
มรดกเพื่อเรียกเอาส่วนแบ่งของตนตาม
กฎหมายหรือพินัยกรรม

- ผู้ฟ้องต้องเป็นทายาท/ผู้สืบสิทธิจากทายาท/ผู้มีสิทธิรับมรดกประเภทพิเศษ
- ผู้ถูกฟ้องต้องเป็นทายาท/ผู้สืบสิทธิจากทายาท/ผู้จัดการมรดก
- (ถ้าทายาทฟ้องเรียกเอาทรัพย์สินจากบุคคลภายนอกที่มีใช้ทายาท แม้ทรัพย์สินที่เรียกจะเป็นของเจ้ามรดกอันเป็นทรัพย์มรดกย่อมไม่ใช่คดีมรดก)

- ถ้าคดีที่ฟ้องร้องกันเป็นคดีมรดก ต้องฟ้องร้องภายในกำหนดอายุความตามมาตรา ๑๗๕๔ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคท้าย คือ
 - ๑ ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมรู้/ควรรู้ถึงความตายของเจ้ามรดก
 - ๑ ปี นับแต่ผู้รับพินัยกรรมรู้/ควรรู้ถึงสิทธิตามพินัยกรรม
 - ไม่ว่ากรณีใด มิให้ฟ้องเมื่อพ้น ๑๐ ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย

● อายุความสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้อันมีต่อเจ้ามรดก

— ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๕๓/๒๗ ถ้าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้อันมีต่อเจ้ามรดกมีกำหนดอายุความยาวกว่าหนึ่งปี มิให้เจ้าหนี้ฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

- ห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนดสิบปีนับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย

อายุความฟ้องขอเพิกถอนพินัยกรรม

- ๑) ๓ เดือน หลังผู้ทำฯตาย ในกรณีรู้เหตุแห่งการเพิกถอนในระหว่างผู้ทำฯยังมีชีวิตอยู่
- ๒) ๓ เดือน หลังจากรู้เหตุ แต่ถ้าไม่รู้ว่ามีข้อกำหนดกระทบส่วนได้เสียของตน ก็เริ่มนับนับแต่ขณะรู้/ควรรู้ว่ามีข้อกำหนดเช่นนั้น
- ๓) ไม่ว่ากรณีเป็นเช่นไร ห้ามฟ้องเกิน ๑๐ ปี นับแต่ผู้ทำพินัยกรรมตาย

- หากผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ต่อมาเกินหนึ่งปี นับแต่พ้นจากการข่มขู่แล้ว หรือนับแต่วันที่รู้ ถึงการล้าคัญผิด หรือกลฉ้อฉล แต่มิได้เพิกถอน พินัยกรรมนั้น ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอเพิกถอน ไม่ได้ ไม่มีอำนาจฟ้อง และกำหนดระยะเวลาหนึ่ง ปีนี้ไม่ใช่อายุความ ศาลจึงยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ แม้ คู่ความจะมีได้ยกขึ้นต่อสู้

หัวข้อบททวน

- วิชาครอบครัวส่วนที่สำคัญเกี่ยวข้องกับวิชามรดก
- กองมรดกและการตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก
- การได้มาซึ่งทรัพย์สินมรดก
- การเสียสิทธิในการรับมรดก
- การแบ่งทรัพย์สินมรดก
- กรณีพระภิกษุ
- ผู้จัดการมรดก

๑.วิชาครอบครัวส่วนที่สำคัญเกี่ยวข้องกับวิชามรดก

ของหมั้น- เป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายส่งมอบหรือโอนให้หญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิง เมื่อหมั้นแล้วของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง ตามมาตรา ๑๔๓๗ และเมื่อจดทะเบียนสมรสแล้วเป็นสินส่วนตัวของหญิงตามมาตรา ๑๔๗๑ (๔)

สินสอด - เป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงเพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส

- ทั้งของหมั้นและสินสอดตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงหรือฝ่ายหญิงตั้งแต่เมื่อได้ส่งมอบทรัพย์สินให้
- หากขายคู่หมั้นหรือหญิงคู่หมั้นถึงแก่ความตายก่อนสมรส หญิงหรือฝ่ายหญิงไม่ต้องคืนแก่ฝ่ายชายตามมาตรา ๑๔๔๑ หากหญิงถึงแก่ความตายก็เป็นทรัพย์สินมรดกของหญิงที่จะตกทอดแก่ทายาท

สินส่วนตัว / สินสมรส

- สินส่วนตัว

- ม. ๑๔๗๑

- ม. ๑๔๗๒

- สินสมรส

- ม. ๑๔๗๔

สินส่วนตัว/สินสมรส

- ต้องพิจารณาให้ได้ความแน่ชัดว่า ทรัพย์สินอะไรเป็นสินส่วนตัว อะไรเป็นสินสมรส ตามมาตรา ๑๔๗๑, ๑๔๗๒ และมาตรา ๑๔๗๔
- ของขวัญเนื่องในการสมรส แม้จะให้ก่อนสมรสก็เป็นทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส จึงถือว่าเป็นสินสมรส

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๕๙/๒๕๒๙

ของขวัญที่เป็นของใช้ในครอบครัวซึ่งญาติและเพื่อนของคู่สมรสมอบให้เนื่องในวันสมรสนั้น ผู้ให้ย่อมมีเจตนาที่จะให้คู่สมรสได้ใช้สอยเมื่ออยู่ร่วมกัน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ให้รายใดแสดงเจตนาไว้เป็นพิเศษว่า มอบแก่คู่สมรสฝ่ายใดโดยเฉพาะแล้ว แม้จะเป็นของที่มอบให้โจทก์ก่อนวันแต่งงาน ๑ วันก็ตาม ก็ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส ย่อมตกเป็นสินสมรสตามมาตรา ๑๔๗๔ (๑)

การสมรส

- ตามมาตรา ๑๔๔๘ การสมรสจะกระทำต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นก็ได้
- เมื่อสมรสกันแล้วจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้ ตามมาตรา ๑๔๕๒ หากทำไปก็เป็นการสมรสซ้อนไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา
- การสมรสย่อมสิ้นสุดลงด้วยความตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน ตามมาตรา ๑๕๐๑

เหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆะ

๑. ฝ่าฝืนม. ๑๔๔๙ — การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

๒. ฝ่าฝืนม. ๑๔๕๐ — การสมรสที่ชายหญิงเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกัน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา

๓. ฝ่าฝืนม. ๑๔๕๒ - การสมรสซ้อน

๔. ฝ่าฝืนม. ๑๔๕๘ — การสมรสที่ชายหญิงไม่ยินยอมเป็นสามีภริยากัน
(จะมีผลต่อความเป็นทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส)

๒. กองมรดกและการตกทอดแห่งทรัพย์สิน มรดก

ความเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ

- การถูกจำกัดเพราะยักษ์ยัยปิดบังทรัพย์มรดก
- การสละมรดก
- การทำพินัยกรรมการถูกบังคับชำระหนี้
- อายุความมรดก

๑. กองมรดก

ทรัพย์สิ้น

สิทธิ

หน้าที่และความรับผิดชอบ

เว้นแต่ เป็นการเฉพาะตัว ไม่ว่าตามกฎหมายหรือโดยสภาพ

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ

มีอยู่ ก่อน

หรือ ขณะที่เจ้ามรดก

ถึงแก่ความตาย

เป็นมรดก

เกิดขึ้นหลัง

หรือเกิดเนื่องจาก

เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

ไม่เป็นมรดก

เงินที่ได้รับจากการประกันชีวิตเป็นกองมรดกหรือไม่

● ฎีกาที่ ๘๒๑/๒๕๕๔

ผู้ตายทำสัญญาประกันชีวิตไว้กับบริษัท ก. โดยระบุภริยาเป็นผู้รับประโยชน์ แต่ภริยาตายก่อน เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย บริษัท ก. ตั้งจ่ายตัวแลกเงินระบุชื่อภริยาเป็นผู้รับเงิน

ดังนี้ เงินตามสัญญาประกันชีวิตมีใช้ทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตายจึงมีใช้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ส่วนภริยาผู้ตายซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ก็ตายก่อนผู้ตาย ย่อมไม่อยู่ในฐานะผู้รับประโยชน์ที่จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต สิทธิของภริยาผู้ตายที่จะได้รับเงินตามกรมธรรม์ยังไม่เกิดขึ้น เงินตามตัวแลกเงินจึงไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทของภริยาผู้ตาย

แม้เงินตามตัวแลกเงิน⁺จะมีใช้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ลักษณะมรดกเป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งในอันที่จะใช้บังคับแก่เงินตามสัญญาประกันชีวิต เงินตามตัวแลกเงิน⁺จึงควรตกแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายเสมือนหนึ่งเป็นทรัพย์สินมรดก

การตกทอดแห่งทรัพย์มรดก

ความตายของเจ้ามรดก

ตายโดยธรรมชาติ

ตายโดยผลของกฎหมาย

ความสามารถของทายาท

๓. การได้มาซึ่งทรัพย์มรดก

- ได้มาในฐานะผู้รับพินัยกรรม
- ได้มาในฐานะทายาทโดยธรรม
- ได้มาโดยการรับมรดกแทนที่
- ได้มาโดยการสืบมรดก
- ได้รับทรัพย์มรดกของวัดกรณีพระภิกษุมรณภาพ
- ได้มาของแผ่นดินกรณีมรดกที่ไม่มีผู้รับ

๓.๑ ได้มาในฐานะผู้รับพินัยกรรม

พินัยกรรมคือ เอกสารที่แสดงเจตนากำหนดการเผื่อตาย
ด้วยคำสั่งครั้งสุดท้ายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือการ
ต่างๆอันจะให้เกิดผลบังคับตามกฎหมายเมื่อผู้ทำพินัยกรรม
ถึงแก่ความตาย ซึ่งจะต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้

ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม
พิจารณาเวลาที่ทำพินัยกรรม

ความสามารถของผู้รับพินัยกรรม
พิจารณาเวลาที่เจ้ามรดกตาย

ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม

๑. ผู้เยาว์

- อายุ ๑๕ ปี บริบูรณ์
- ไม่ต้องได้รับความยินยอมจาก
ผู้แทนโดยชอบธรรม

๒. คนไร้ความสามารถ

คือคนวิกลจริตที่ศาลสั่งเป็นคนไร้

ความสามารถ ตามมาตรา ๒๘

- ทำพินัยกรรมไม่ได้ หากทำเป็นโมฆะ
- จะทำได้ต่อเมื่อศาลมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่ง
ให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว

๓. คนวิกลจริต คนเสมือนไร้

ความสามารถ

ทำได้ ไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้ใดทั้งสิ้น แต่
หากพิสูจน์ได้ว่าขณะทำมีจิตวิกล พินัยกรรมเป็น
อันเสียเปล่า (มาตรา ๑๗๐๔ วรรคสอง)

บุคคลต้องห้ามมิให้เป็นผู้รับทรัพย์ตาม พินัยกรรม

- ผู้ปกครอง คู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน พี่น้อง
ของผู้ปกครอง (ดูตอนทำพินัยกรรม)
- ผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรม รวมทั้งคู่สมรส
- พนักงานเจ้าหน้าที่ที่จดข้อความในพินัยกรรม
ตาม ม. ๑๖๖๓

บุคคลต่อไปนี้เป็พยานไม่ได้

- ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือจักษุบอดทั้งสองข้าง

แบบของพินัยกรรม

- พินัยกรรมแบบธรรมดา
- พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ
- พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

พินัยกรรมแบบธรรมดา ตามมาตรา ๑๖๕๖

๑.ทำเป็นหนังสือ

๒ ลงวัน เดือน ปี ที่ทำ -หากไม่ลงไว้พินัยกรรมย่อมเป็นโมฆะ

๓ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน พร้อมกัน

พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ตามมาตรา ๑๖๕๗

๑. ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนพินัยกรรมด้วยตนเองทั้งฉบับ

๒. ต้องลงวัน เดือน ปี

๓. ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อของตน

พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง ตามมาตรา ๑๖๕๘

๑. ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งข้อความที่ประสงค์จะใส่ไว้ในพินัยกรรมแก่กรรมการ
อำเภอต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน

๒. กรรมการอำเภอต้องจดข้อความที่ได้รับแจ้งและอ่านข้อความให้ผู้ทำ
พินัยกรรมและพยานฟัง

๓. ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อ

๔. กรรมการอำเภอต้องลงลายมือชื่อ และลงวัน เดือน ปี ทั้งจดลงไว้ด้วย
ตนเองเป็นสำคัญว่าพินัยกรรมทำขึ้นถูกต้องตามมาตรา ๑๖๕๘ (๑) ถึง (๓)
และประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

ข้อสังเกต

- ผู้ทำพินัยกรรมจะใช้วิธีลงลายมือชื่อ หรือลงลาย
พิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คน
ก็ได้ ยกเว้นพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำ
พินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อเท่านั้น ตามมาตรา
๑๖๕๙ วรรคหนึ่ง

ไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้ทำพินัยกรรมไม่อาจใช้ตราประทับ
หรือแสตมป์

พยานในพินัยกรรมแบบธรรมดา แบบเอกสารฝ่ายเมือง และ
แบบเอกสารลับ ต้องลงลายมือชื่อเท่านั้น จะลงลายพิมพ์นิ้ว
มือ เครื่องหมายหรือแกลงใดตามมาตรา ๕ วรรคสองไม่ได้

พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจาเท่านั้นที่พยานอาจพิมพ์ลาย
พิมพ์นิ้วมือก็ได้แต่ต้องมีพยานรับรอง ๒ คน เหตุที่ยกเว้นให้
เพราะเป็นเรื่องฉุกเฉิน

- หากพยานในพินัยกรรมไม่ลงลายมือชื่อไว้ก็มีผลเหมือนว่า
ไม่มีพยานคนนั้น หากยังมีพยานอื่นครบจำนวนก็ใช้ได้ แต่ถ้า
ลงลายมือชื่อไม่ครบพินัยกรรมเป็นโมฆะเพราะผิดแบบ

การตกไปของพินัยกรรมหรือข้อกำหนด พินัยกรรม

(๑) เมื่อผู้รับพินัยกรรมตายก่อนผู้ทำ
พินัยกรรม (ม. ๑๖๙๘(๑))

- ไม่มีความสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรม
- ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ไม่ได้

การตกไปของพินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรม

๓. เมื่อผู้รับพินัยกรรมบอกสละ พินัยกรรม (ม. ๑๖๙๘(๓))

- การสละพินัยกรรมเป็นการสละมรดกอย่างหนึ่ง
จึงต้องทำตามแบบที่กม.กำหนด
- มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่ผู้ทำฯตาย
- ผู้สืบสันดานสืบทอดตามพินัยกรรมไม่ได้

● กรณีมีการเพิกถอนพินัยกรรมที่สร้างขึ้นเพราะถูก

ข่มขู่ สำคัญผิด หรือกลฉ้อฉล ตามมาตรา

๑๗๐๘ ถึง ๑๗๑๐

- เป็นกรณีที่พินัยกรรมทำขึ้นเพราะผู้ทำพินัยกรรมถูกข่มขู่
สำคัญผิด หรือกลฉ้อฉล
- หากผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ย่อมมีสิทธิเพิกถอนได้เอง
ตลอดเวลา ตามมาตรา ๑๖๙๓
- แต่หากผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตายไปแล้ว ผู้มีส่วนได้เสีย
สามารถร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนพินัยกรรมนั้นเสียได้

- หากผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ต่อมาเกินหนึ่งปี
นับแต่พ้นจากการข่มขู่แล้ว หรือนับแต่วันที่รับรู้
ถึงการสำคัญผิด หรือกลฉ้อฉล แต่มิได้เพิกถอน
พินัยกรรมนั้น ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอเพิกถอน
ไม่ได้ ไม่มีอำนาจฟ้อง และกำหนดระยะเวลาหนึ่ง
ปีนี้ไม่ใช่อายุความ ศาลจึงยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ แม้
คู่ความจะมีได้ยกขึ้นต่อสู้

อายุความฟ้องขอเพิกถอนพินัยกรรม

- ๑) ๓ เดือน หลังผู้ทำฯตาย ในกรณีรู้เหตุแห่งการเพิกถอนในระหว่างผู้ทำฯยังมีชีวิตอยู่
- ๒) ๓ เดือน หลังจากรู้เหตุ แต่ถ้าไม่รู้ว่ามีข้อกำหนดกระทบส่วนได้เสียของตน ก็เริ่มนับนับแต่จะรู้/ควรรู้ว่ามีข้อกำหนดเช่นนั้น
- ๓) ไม่ว่ากรณีเป็นเช่นไร ห้ามฟ้องเกิน ๑๐ ปี นับแต่ผู้ทำพินัยกรรมตาย

๓.๒ ได้มาในฐานะทายาทโดยธรรม

- ทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส
- ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ

ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ

- (๑) ผู้สืบสันดาน
- (๒) บิดามารดา
- (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (๖) ลุง ป้า น้า อา

(๑) ผู้สืบสันดาน - บุตรของเจ้ามรดกชั้นที่
สนิทที่สุดเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับมรดก

บุตรชอบด้วย
กฎหมาย

ถือว่าเป็น
ผู้สืบสันดาน
เหมือนกับบุตร
ชอบด้วยกฎหมาย
(๑๖๒๓)

- บุตรชอบด้วยกฎหมาย

- บุตรที่บิดามารดาจดทะเบียน
สมรสกัน - มาตรา ๑๕๓๖, ๑๕๓๗,
๑๕๖๐ และ ๑๕๓๘

- บุตรที่บิดามารดาไม่ได้จดทะเบียน
สมรสกัน - มาตรา ๑๕๔๗

- ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตร
ชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา ๑๖๒๗)

- บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว

- บุตรบุญธรรม

*กลุ่มนี้บุตรมีสิทธิได้รับมรดกของบิดา แต่
บิดาไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรที่ตนรับรอง
และบุตรบุญธรรม

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๕/๒๕๑๐

บิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามปกติไม่มีสิทธิ และหน้าที่ตามกฎหมายต่อกัน และไม่มีสิทธิได้รับมรดก ซึ่งกันและกันด้วย ม.๑๖๒๗ วางข้อยกเว้นให้บุตรที่ไม่ ชอบด้วยกฎหมายที่บิดารับรองแล้วมีสิทธิรับมรดกของ บิดา จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด กฎหมายบทนี้บัญญัติ ไว้แต่ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรชอบด้วย กฎหมายมิได้ให้ถือว่าเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้น บิดาไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตร

ข้อสังเกต

ดูพรบ. กลุ่มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการ เจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ (อุ้มบุญ)

มาตรา ๒๒ เกี่ยวกับการดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์ แทน ๒ วิธี

มาตรา ๒๕ เกี่ยวกับความเป็นบิดาและมารดาของเด็กที่ เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของผู้บริจาค

ทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส

ได้แก่ สามี หรือภริยาชอบด้วย
กฎหมายของเจ้ามรดก

ต้องพิจารณาขณะเจ้ามรดกตาย โดย
ขณะนั้นต้องจดทะเบียนสมรสกันและ
ยังมีได้จดทะเบียนหย่าขาดจากกัน

๓.๓ ได้มาโดยการรับมรดกแทนที่

การรับมรดกแทนที่ ตามมาตรา ๑๖๓๕

ถ้าบุคคลใดซึ่งเป็นทายาทตามมาตรา ๑๖๒๕ (๑)(๓)(๔) หรือ (๖) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมี ผู้สืบสันดาน ก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกันก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่

ผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ ตามมาตรา ๑๖๔๓

สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นได้เฉพาะ แก่ผู้สืบสันดานโดยตรง ผู้บุพการีหาสิทธิดังนั้นไม่

การรับมรดกแทนที่

- มีแต่ในทายาทโดยธรรม
- จะมีการรับมรดกแทนที่ได้ต่อเมื่อบุคคลผู้จะมีสิทธิรับมรดกลำดับ (๑) (๓) (๔) หรือ (๖)
 - ► ถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดก
 - ► ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย

การรับมรดกแทนที่

- เฉพาะผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้นที่รับมรดกแทนที่ได้ —บุตรชอบด้วยกม. บุตรนอกกม.ที่บิดารับรองแล้วได้
แต่บุตรบุญธรรมไม่ได้

๒.๓ ได้มาโดยการสืบมรดก

การสืบมรดก

- มรดกตกทอดแก่ทายาทผู้นั้นแล้วแต่มีเหตุบางอย่างทำให้ไม่ได้รับมรดก คือ
 - ถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตาย
 - สละมรดก
- ผล - ผู้สืบสันดานสืบมรดกทายาทผู้นั้นได้
- ดูมาตรา ๑๖๐๗, ๑๖๑๕ และ ๑๖๔๕

ข้อสังเกต

- สืบมรดกได้เฉพาะผู้สืบสันดานเท่านั้น ทายาทลำดับอื่นสืบมรดกไม่ได้
- ผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมทุกลำดับสืบมรดกได้ทั้งสิ้น
- ผู้สืบสันดานสืบมรดกได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง

เปรียบเทียบการรับมรดกแทนที่/สืบมรดก

● การรับมรดกแทนที่

- กรณีตาย/ถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกตาย
- เฉพาะผู้สืบสันดานของทายาทลำดับ ๑,๓,๔,๖ เท่านั้นที่รับมรดกแทนที่ได้
- ต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง

● การสืบมรดก

- กรณีถูกกำจัดหลังเจ้ามรดกตาย/สละมรดก
- ผู้สืบสันดานของทายาททุกลำดับสืบมรดกได้
- ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๙๒/๒๕๔๔

จำเลยปลอมพินัยกรรมของเจ้ามรดก จำเลยต้องถูก
กำจัดมิให้รับมรดก แต่การถูกกำจัดมิให้รับมรดก
ฐานเป็นผู้ไม่สมควรนั้นเป็นการเฉพาะตัว บุตร
ของจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกย่อมสืบ
มรดกต่อไปได้ เสมือนหนึ่งว่าจำเลยตายแล้วตาม
มาตรา ๑๖๐๗

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖๑๑/๒๕๕๔

บุตรบุญธรรมแม้ไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรง แต่ก็มี
สิทธิสืบมรดกของบุตรบุญธรรมที่ถูกกำจัดมิให้รับ
มรดก

การรับมรดกแทนที่ VS การสืบมรดก

การรับมรดกแทนที่ – เป็นกรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทโดยธรรมเฉพาะลำดับ ๑ , ๓ , ๔ หรือ ๖ ตายหรือถูกกำจัด ก่อน เจ้ามรดกตาย

การสืบมรดก – เกิดกรณีทายาทถูกกำจัด หลัง เจ้ามรดกตาย หรือทายาทโดยธรรมสละมรดก โดยจะเป็นทายาทลำดับใดก็ได้ ประเภทใดก็ได้

การรับมรดกแทนที่ VS การสืบมรดก

การรับมรดกแทนที่ – ผู้เข้ารับมรดกแทนที่ได้ต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้น
(ม. ๑๖๔๓)

การสืบมรดก – ผู้สืบมรดกเป็นผู้สืบสันดาน (บุตรบุญธรรมถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน ตาม ม. ๑๖๒๗ จึงสืบมรดกได้)

๓.๕ ได้รับทรัพย์มรดกของวัดกรณี

พระภิกษุมรณภาพ

เป็นกรณีพระภิกษุมรณภาพโดยมีทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ และได้จำหน่ายจ่ายโอนหรือทำพินัยกรรมยกให้แก่ผู้ใด ทรัพย์มรดกของพระภิกษุนั้นย่อมตกแก่วัดที่เป็นภูมิลำเนาตามมาตรา ๑๖๒๓

๓.๖ ได้มาของแผ่นดินกรณีมรดกที่ไม่มีผู้รับ

กองมรดกที่ไม่มีทายาทไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตาม พินัยกรรม ทรัพย์มรดกดังกล่าวย่อมตกให้แก่แผ่นดิน

๔. การเสียชีวิตในทรัพย์สินมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดก

- ๑. การถูกกำจัดเพราะยกย้าย
ปิดบังทรัพย์สินมรดก — ม. ๑๖๐๕
- ๒. การถูกกำจัดเพราะเป็นผู้ไม่
สมควร - ม. ๑๖๐๖

การถูกจำกัดเพราะykkayyapibangthaymardk

ทายาทที่ถูกจำกัดอาจเป็นทายาทโดยธรรมหรือ
ผู้รับพินัยกรรมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นผู้รับพินัยกรรม
ลักษณะเฉพาะ

- ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ — ผู้ที่มีสิทธิ
ได้รับทรัพย์มรดกเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ซึ่งผู้ทำฯ
เจาะจง หรือแยกไว้ต่างหากจากกองมรดก

ผลของการถูกจำกัด...

ทายาทที่ยกย้าย/ปิดบังทรัพย์มรดกเท่ากับหรือ
มากกว่าส่วนที่ตนจะได้รับจะถูกจำกัดมิให้รับ
มรดกเลย แต่หากน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้รับก็
ถูกจำกัดเฉพาะส่วนที่ยกย้าย/ปิดบังไว้

ต้องนำทรัพย์มรดกทั้งหมดมาคิดคำนวณตาม
ส่วนที่ทายาทจะได้รับเสียก่อน จึงจะทราบได้

ข้อสังเกต

ถ้าผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะเป็นทายาท
โดยธรรมด้วย และยกย้ายปิดบังทรัพย์อื่น
นอกเหนือจากทรัพย์ที่ตนจะได้รับตาม
พินัยกรรม ก็อาจถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกใน
ฐานะทายาทโดยธรรม

-นาย ก. มีบุตรชาย ๒ คน คือนายหนึ่งและนายสอง ต่อมา
นาย ก.ทำพินัยกรรมยกรถยนต์หมายเลขทะเบียน ๑๑๑
กทม.ให้นายหนึ่ง ขณะนาย ก.ถึงแก่ความตาย นาย ก.มี
มรดกเป็นรถยนต์ดังกล่าวกับเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

-นายหนึ่งยกย้ายปิดบังเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ผล นายหนึ่งเป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะในส่วนของ
รถยนต์จึงยังได้รับรถ แต่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกในฐานะ
ทายาทโดยธรรม จึงไม่ได้รับเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

การถูกกักขังเพราะเป็นผู้ไม่สมควร

๑. ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนา
กระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือ
ผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตาย
โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

การถูกกักขังเพราะเป็นผู้ไม่สมควร

๓. ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่
มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะ
เอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ข้อยกเว้น

- อายุยังไม่ครบ ๑๖ ปี หรือเป็นคนวิกลจริตฯ
- ผู้ที่ฆ่าเป็นสามี/ภริยา/บุพการี/ผู้สืบสันดาน
ของตนโดยตรง

การถูกกำจัดเพราะเป็นผู้ไม่สมควร

- อาจเกิดได้ทั้งก่อน และหลังเจ้ามรดกตาย
- ทายาทที่อาจถูกกำจัดเป็นได้ทั้งทายาทโดยธรรมและ
ผู้รับพินัยกรรมทุกประเภท
- เป็นกรณีมีพฤติกรรมการพัวพันกับการตายของเจ้ามรดก
หรือคุกคามเจ้ามรดก
- เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดตาม ๑๖๐๖ ได้

ผลของการถูกกำจัดตามม.๑๖๐๖

- ทายาทหมดสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด
- หากถูกกำจัดก่อน – ผู้สืบสันดาน
โดยตรงรับมรดกแทนที่ตามมาตรา
๑๖๓๙
- หากถูกกำจัดหลัง – ผู้สืบสันดานสืบ
มรดกตามมาตรา ๑๖๐๗

ข้อยกเว้นตามมาตรา ๑๖๐๖ ว.๒

เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำหนดฐานเป็นผู้ไม่สมควร
ได้ด้วยการให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

- มีได้เฉพาะถูกจำกัดก่อนเจ้ามรดกตาย
- ไม่มีแบบ เพียงแต่ต้องเป็นลายลักษณ์
อักษรและมีข้อความเป็นการให้อภัย

การตัดมิให้รับมรดก

- ▶ มีผลให้ทายาทผู้ถูกตัดหมดสิทธิ
รับมรดกตลอดสาย
- ▶ มีได้แต่เฉพาะทายาทโดยธรรม

การตัดมิให้รับมรดก

- โดยพินัยกรรม
 - โดยทำหนังสือมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่.
- 😊 ต้องมีถ้อยคำชัดเจนให้ทราบได้ว่า
จะตัดทายาทและทายาทที่ตัดเป็นผู้ใด

การถอนการตัดมิให้รับมรดก

- ตัดโดยพินัยกรรม — ต้องถอนโดยพินัยกรรมเท่านั้น (แบบใดก็ได้)
- ตัดโดยทำหนังสือมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ — ถอนได้โดยทำเป็นหนังสือมอบแก่พจนท.หรือพินัยกรรมก็ได้

การสละมรดก

- เป็นการเสียสิทธิในการรับมรดกโดยการแสดงเจตนาของทายาทที่มีสิทธิรับมรดกเอง
- เกิดขึ้นภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้วเท่านั้น

วิธีการสละมรดก

๑. ทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่
๒. ทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

การสละมรดก

- กรณีทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ (นำ ม. ๘๕๐-๘๕๒ มาใช้)
 - มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ / ตัวแทน
 - ความแตกต่างกับสัญญาแบ่งปันทรัพย์มรดกตาม ม.๑๗๕๐

ข้อจำกัดในการสละมรดก

การสละมรดกทำได้ต่อเมื่อเจ้ามรดก
ตายแล้ว (ม. ๑๖๑๕)

- สละมรดกล่วงหน้าไม่ได้
- ถ้าสละล่วงหน้าจะไม่มีผลใดๆ

ข้อจำกัดในการสละมรดก

การสละมรดกจะทำเพียงบางส่วนหรือทำโดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขไม่ได้

- จะสละต้องสละทั้งหมด
- หากเป็นทั้งผู้รับพินัยกรรม/ทายาทโดยธรรม อาจสละในฐานะใดฐานะหนึ่งก็ได้

ผลของการสละมรดก

● สิทธิในการสละมรดกของผู้สืบสันดาน

๑. ผู้สละมรดกเป็นทายาทโดยธรรม

- ผู้สืบสันดานสละมรดกได้ตามสิทธิของตนและได้ส่วนแบ่งเท่าที่ผู้สละมรดกจะได้รับ

เว้นแต่ผู้สืบสันดานที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อนุบาลบอกสละมรดกในนามผู้สืบสันดานแล้ว

ผลของการสละมรดก

- การสละมรดกมีผลย้อนหลังไปในขณะเจ้ามรดกตาย จึงต้องดูความสามารถของผู้สืบสันดานที่จะสืบมรดกในขณะเจ้ามรดกตาย
- การที่ทายาทสละมรดก ไม่ตัดสิทธิผู้สละที่จะรับมรดกแทนที่บุคคลที่ตนสละมรดก

ผลของการสละมรดก

- ผู้สละมรดกเป็นผู้รับพินัยกรรม
 - ผู้สละรวมทั้งผู้สืบสันดานไม่มีสิทธิรับมรดกที่สละนั้นเลยตาม ม.๑๖๑๗
 - ข้อกำหนดพินัยกรรมข้อนั้นตกไปตาม ม.๑๖๙๘ (๓)

๕. การแบ่งทรัพย์สินมรดก

การแบ่งมรดกแก่ทายาทโดยธรรม

- การแบ่งทรัพย์สินแก่คู่สมรส
 - ถ้าเจ้ามรดกมีคู่สมรสชอบด้วยกฎหมายในขณะตาย ต้องแบ่งทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสก่อน
 - สิ้นสมรสแบ่งคนละครึ่งคิดส่วนแบ่ง ณ ขณะตาย

ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก

- หลัก — หากทายาทลำดับก่อนหรือผู้รับมรดกแทนที่มีชีวิตอยู่ ทายาทลำดับถัดไปไม่มีสิทธิในมรดก (ม. ๑๖๓๐ ว.๑)
- ข้อยกเว้น ทายาทลำดับ(๑) ไม่ตัด(๒) หากมีทั้งสองลำดับ ให้บิดามารดา(แต่ละคน)ได้ส่วนแบ่งเสมือนเป็นทายาทชั้นบุตร

การแบ่งส่วนมรดกของทายาทลำดับเดียวกัน

- ทายาทโดยธรรมลำดับเดียวกัน ถ้ามีหลายคน ได้ส่วนแบ่งคนละเท่าๆกัน หากมีคนเดียวรับไปทั้งหมด
- ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกัน บุตรของเจ้ามรดกในชั้นที่สนิทที่สุดเท่านั้นที่จะได้รับ ชั้นถัดไปจะได้รับก็ต้องอาศัยการรับมรดกแทนที่

การแบ่งส่วนมรดกของทายาทที่เป็นคู่สมรส

๑. ถ้ามีลำดับ (๑) ผู้สืบสันดาน (หรือมีผู้รับมรดกแทนที่) ไม่ว่าจะมียำดับ (๒) บิดามารดาด้วย หรือไม่ –
คู่สมรสได้รับเสมือนเป็นทายาทชั้นบุตร

๒. ถ้ามีเพียงลำดับ (๒) บิดามารดา โดยไม่มีลำดับ (๑) ผู้สืบสันดาน หรือมีเฉพาะลำดับ (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดา – คู่สมรสได้รับกึ่งหนึ่ง

๔. ถ้ามีลำดับ (๔) หรือลำดับ (๕) หรือลำดับ (๖) - คู่สมรสได้รับสองในสาม

๕. ถ้าไม่มีทายาทลำดับ (๑) ถึง
(๒) และไม่มีผู้รับมรดกแทนที่
เหลืออยู่ - คู่สมรสรับไปทั้งหมด

๖. กรณีพระภิกษุ

พระภิกษุเป็นทายาท

สามารถเป็นได้ทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับ
พินัยกรรม

กรณีเป็นผู้รับพินัยกรรมฟ้องเรียกเอาได้

แต่ห้ามฟ้องเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกในฐานะเป็น
ทายาทโดยธรรม เว้นแต่จะสืบทอดจากสมณเพศ และ
ฟ้องภายในอายุความ

พระภิกษุเป็นเจ้ามรดก

ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอยู่ใน
สมณเพศ

ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบท

๑ ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศ

- สามารถจำหน่าย จ่าย โอน ได้ระหว่างมีชีวิต หรือทำพินัยกรรมก็ได้
- ถ้าขณะมรณภาพมีทรัพย์สินและไม่ได้ทำพินัยกรรมยกให้ใครก็ตกเป็นของวัดที่เป็นภูมิลำเนา

๒ ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท

- ทรัพย์สินที่มีอยู่แล้วก่อนบวชเป็นพระภิกษุสามารถจำหน่าย จ่าย โอน/ทำพินัยกรรมได้เสมอ
- หากยังมีอยู่ขณะมรณภาพ ตกเป็นของทายาทโดยธรรม

๕. ผู้จัดการมรดก

ผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล

ผู้มีสิทธิร้องขอให้ตั้ง

- ▶ ทายาท
- ▶ ผู้มีส่วนได้เสีย
- ▶ พนักงานอัยการ

ผู้มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล

ทายาท

หมายถึงทายาทโดยธรรมหรือ
ผู้รับพินัยกรรมที่มีสิทธิได้รับมรดก
และไม่เสียสิทธิในการรับมรดก

ผู้มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล

ผู้มีส่วนได้เสีย — ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอยู่
ในกองมรดก เช่น ผู้สืบสิทธิของทายาท
ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ เจ้าหนี้กอง
มรดกที่ไม่มีทายาท ผู้มีกรรมสิทธิ์รวม สามи/
ภริยาไม่ชอบด้วยกม. ฯลฯ

ผู้มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล

พนักงานอัยการ

เป็นอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
เพื่อช่วยเหลือประชาชน

เหตุที่จะร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดก

๑. ทายาทโดยธรรม/ผู้รับพินัยกรรมสูญหาย หรือไปอยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์
๒. ผู้จัดการมรดก/ทายาทไม่สามารถหรือไม่เต็มใจจะจัดการ หรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการมรดก หรือแบ่งปันมรดก
๓. เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรมไม่มีผลบังคับ

จำนวนและคุณสมบัติผู้จัดการมรดก

ศาลจะตั้งผู้จัดการมรดกคนเดียว หรือหลายคนก็ได้ แต่ผู้จะเป็นผู้จัดการมรดก ต้องไม่มีคุณสมบัติต้องห้ามตามกฎหมายตามมาตรา ๑๗๑๘

บุคคลต่อไปนี้เป็นผู้จัดการมรดกไม่ได้

- ผู้ซึ่งไม่บรรลุนิติภาวะ
- บุคคลวิกลจริต/คนเสมือนไร้ความสามารถ
- บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย

อำนาจหน้าที่ในการจัดการทำศพ

ตามมาตรา ๑๖๔๙ มีลำดับ คือ

๑. บุคคลที่ผู้ตายตั้งไว้โดยเฉพาะให้เป็นผู้มีอำนาจจัดการศพ
๒. ผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรม
๓. บุคคลที่ทายาทมอบหมายให้เป็นผู้จัดการทำศพ
๔. บุคคลผู้ได้รับทรัพย์มรดกจำนวนมากที่สุด
๕. บุคคลที่ศาลมีคำสั่งแต่งตั้ง

